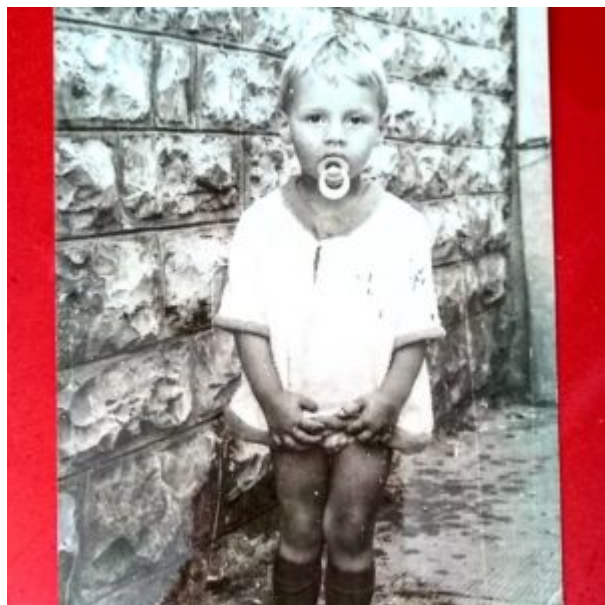

OBRAZI TRAVME

Brskam po spominu in iščem srečne trenutke svojega otroštva. V prvih poskusih ne najdem nič takšnega, da bi v želodcu zaigrali metuljčki. Vrstijo se slike in občutki osamljenosti, žalosti in bolečine. Že razumem, da bo tole raziskovanje boleče, vendar me neka notranja sila žene, da nadaljujem. Najprej se pojavi podoba silvestrskih večerov. Moji starši so bili zase prepričani, da so obrtniki. Oziroma, bolj natančno, da se ukvarjajo z umetno domačo obrtjo, zato smo redno obiskovali sejme in tam prodajali izdelke iz lesa in tekstila. Ne moti me toliko, da sem že pri osmih letih prodajal na »štantih«, ne glede na vreme. Pozimi na Čopovi, ko je bil novoletni sejem, ni bilo sedanjih zaščitnih hišic za prodajo, temveč smo robo razstavili po navadnih klopeh. Pihalo je in snežilo, in vsaj resen prehlad sem vedno dobil. Najbolj je zeblo v noge.

Nobene »skibucke« niso odnesle mraza, tudi karton, na katerem smo stali, ni nudil zaščite. Pa pravim, da nimam nič proti temu, da imam izkušnjo mladega prodajalca. Mogoče me je to naučilo sukati jezik, kar ni slaba popotnica. Boli me to, da nismo nikoli imeli praznovanja Novega leta na način, da bi se ga spomnil z radostjo. Starša sta sicer kupila darila in bila je jelka. Na zadnji večer v letu pa sta od utrujenosti kmalu zaspala in sam se buljil v televizijski zaslon. Zgolj v letih, ko nam je ta škatla delovala. Večinoma nam ni. Kvarila se je in oče je bil načeloma proti, da ga damo popraviti. Iz principa. Zdaj že več kot deset let nimava televizorja.

Nekega takšnega novoletnega večera, moralo je biti 1984 ali 1985, sem spet nesrečno gledal v temen zaslon televizorja in očeta moledoval, da naj nekaj uredi. Bilo je seveda nemogoče misliti, da bo kupil novega in tudi popravilo na zadnji dan decembra ni prišlo v poštev, kdo bi se pa tega lotil. Pa tudi ni želel. Iz principa. Pozno zvečer je telefoniral sosedom, ki nas niso preveč marali, ali lahko z njimi praznujemo. Neskončno me je bilo sram, vendar sem šel. Odrasli so se pogovarjali neumnosti, jaz pa sem lahko videl video »Wild boys« od Duran Duran. Kmalu po polnoči smo šli domov. Mogoče za kanec celo srečen spomin.

Moj oče je bil preživelec koncentracijskega taborišča Dachau. Za to ga zelo spoštujem in cenim spomin na grozljivost holokavsta. Nikogar več ne poznam, ki je poznal mojega očeta pred drugo

vojno, da bi mi lahko povedal, ali je do leta 1944, ko ga je gestapo aretiral in poslal na pot smrti, izžareval kaj več empatije kot pozneje. Poznam ga šele od leta 1972 in empatije zame ni imel nič. Dvomim, da je v sebi bil hladen človek, vendar se je raznežil ob povsem napačnih zadevah. Največkrat ob zgodovinskih predmetih in starinah, ki jih je zbiral in ohranjal. Do ljudi ni čutil nič. Vsaj tak spomin imam in seveda je verjetno lažen, kot so spomini pogosto. Mogoče je kje kdo, ki ima na njega ljubeče spomine, jaz pač ne. Pogosto mi je govoril zgodbe iz taborišča, že ko sem bil zelo majhen. Vem, da niso imeli za jesti in vem, da je njegov najboljši prijatelj umiral za grižo in vem, da ko so prišli zavezniki in razdelili hrano, je veliko taboriščnikov prve dni svobode umrlo zaradi prenapihnenosti želodca. Oče je bil glede tega mojster preživetja in je nazadnje peš prišel v Ljubljano več tednov kasneje. Izmučen, shujšan, vendar živ in relativno zdrav. Tukaj je našel svoje stanovanje bombardirano in družino razseljeno. Nikoli ni šel v partijo in ni bil komunist, ostal je Sokol, zato mu tudi po osvoboditvi ni pripadalo stanovanje. Z ženo in mojim polbratom se je selil naokoli in iskal službo. Zmožnosti preživetja v trdih razmerah mu ne očitam. Bil je trd mož, tršatega telesa in lahko nevaren. Poznam ga samo po tej plati.

Zgodba iz Dachaua, ki mi jo je povedal zelo zgodaj v mojem otroštvu, je najbolj zapečena v spominu. Taborišče je bilo po spolu mešano, čeprav so bili moški in ženske ločeni. Največji strah so vzbujali taboriščniki s činom, torej kapoti, ki so bili večinoma Poljaki in izrazito kruti do svojih sotrpinov. Nekega dne so kapoti našli skupino žensk, ki so ukradle jajce. Nemci so zgnali celo taborišče na zbirno mesto, da bodo gledali kaznovanje za ukradeno hrano. Vse tri ženske so počasi obešali z žico. In takrat so pristopili kapoti in jih strgali borna oblačila ter jih začeli otipavati po prsih pred vsemi. Ob tem so se sadistično smejali in onanirali. Ko so bile nesrečnice še žive, so jih vsem z ostrim nožem odrezali prsi. Potem so se počasi zadušile in umrle. Več dni so visele na žicah, v opomin drugim. Zato mi je oče zabičal, da moram Poljake vedno sovražiti, ker so prasci. Tega navodila se ne držim, on pa se ga je. Kadar so v Planici skakali Poljaki, recimo Piotr Fijas, je pljuval in se drl: »Prasci Poljski!«. Moja dobra kolegica Karolina je Poljakinja in super oseba. V Katinskem gozdu so neke druge pošasti pomorile veliko domoljubnih Poljakov in Poljaki so pripomogli, da je lahko Alan Turing razbil šifro Enigme in končal vojno. Oče ni imel občutka za širšo sliko.

Kadar srečam koga, ki trdi, da holokavst ni resničen, postanem zelo jezen. In tudi zanikanje zgodovine me besni, še bolj pa človeška neumnost, ki se iz zgodovine ne zna ničesar naučiti. Oče me je učil nekaterih zadev iz zgodovine, ki jih zdaj sestavljam v mozaik svojega življenja. Opažam, da je veliko zadev neuporabnih ali celo direktno škodljivih, predvsem v zvezi z odnosi, vendar niso vse. Oče je trdil, da se mora pravi moški pobriti vsako jutro do gladkega in to seveda ne z električnim brivnikom, ampak mokro. In to delam vsak dan tam, kjer nimam brade. Ironija pa je, da me samega postopka mokrega britja ni želel naučiti. In čeprav sem ga pogosto opazoval, ko je s čopičem delal peno, sem kot najstnik šel nad svoje prve kosme dlak kar z golo britvico, brez pene. Seveda takrat nisva govorila, ker sva bila skregana. Porezal sem se kar hudo in videti sem bil grozno. Prvič sem se želel pobriti, ker je sošolka Darja omenila, da res nisem videti lepo s temi dlakami. Za njo pa bi rad izgledal dobro, ker je bila tako lepa. No, potem z vsemi obliži in brazgotinami nekaj časa nisem

izgledal dobro.

Oče je zaradi svoje trme izgubil naše najemniško stanovanje, ker je ob smrti starega stanodajalca sinu umrlega enostavno nehal plačevati najemnino. Ob tem je spregledal, da je sin odvetnik in to precej dober. V enem mesecu smo bili na cesti. Skoraj. Zveza borcev nam je dala v uporabo stanovanje iz svojega sklada. Iz 120 kvadratnih metrov smo šli na 40. Oče je trdil, da je kriv sin umrlega lastnika. Polovično pa smo živeli še na drugem koncu Ljubljane, od koder izhaja družina mame. Na koščku zemlje smo postavili leseno hišo, ki smo jih rekli »vikend« in po smrti babice leta 1982 je mati podedovala še pol stare, razpadajoče hiše. V drugi polovici je živel shizofren stric. Tudi on je že mrtev.

Oče je večino naših prostorov zasedel s svojimi stvarmi, starinami, knjigami, slikami in šaro. Bil je originalni človeški hrček, ki ni nikoli ničesar zavrzel, niti starega vijaka. Čeprav že dolgo upokojen je trdil, da neprestano dela, da mora delati. Večinoma je pisal ali urejal svoj arhiv. Ali pa je v delavnici ustvarjal iz lesa. Na 40 kvadratih na Viču ni bilo za njega prostora, zato je bil večinoma na »vikendu«, predvsem takrat, kadar sta bila z mamo skregana, kar je bilo zelo pogosto. Na vikendu je ostajal cele tedne, živel v svoji askezi. Kuhati ni znal sploh ničesar, zato je jedel albert kekse in pil mleko iz tetrapaka. Odklanjal je kavo in seveda tobak, celo življenje baje ni prižgal niti ene cigarete. Oče je bil edini v družini, ki je imel dohodek, torej kar zajetno pokojnino. Mati je službo zapustila ob mojem rojstvu in postala gospodinja, česar še danes ne razumem. Vsekakor je bila povsem ekonomsko odvisna od njega. V tednih krega midva nisva imela za hrano. Mati je iz Viča pošiljala mene na avtobus številka 6 kot pogajalca, da bi od očeta dobil kak dinar ali kasneje tolar, ker je bil hladilnik prazen.

Živo se spomnim takšnega dne. Zima je bila in mrzlo kot pri norcih. Po šoli mi je mama naročila, da zdaj pa bi bil že čas, da grem očeta prepričevati, da naj nama da kaj denarja. Ona z njim seveda ni želela govoriti, ker sta bila skregana. Na poti do vikenda je bilo nekaj centimetrov snega, vendar je bil oče v tisti polovici stare hiše in pisal. Gorela je luč in močno si je grel prostor z električno pečjo. Bil je na videz vesel, na mizi je bil na pol popit kozarec mleka in načet zavitek albert keksov, ki jih je drobil in zraven nekaj pisal z nalivnim peresom. Takoj mi je povedal, da se ima tukaj dobro, ker se lahko vsako jutro zunaj umije iz lavorja. Saj res, tekoče vode ni bilo. Do pasu gol se je torej umival z mrzlo vodo iz štirne po navodilih dr. Kneippa, potem se je seveda obril in začel delovni dan aktivnega upokojenca. Ker veš Matic, človek mora biti deloven, drugače propade. Verjetno je bil ta jutranji prizor zabava za sicer redke bližnje sosede. Potem sem se usedel v tisti modro-rdeči Toper bundi in nekako izjecljal, da sva lačna, da mama nima denarja in da bi bilo lepo, če bi prišel domov. To se ne bo zgodilo. Tvoja mati se bo morala naučiti poslušati in biti manj neumna. Za svojo trmo in neumnost pač mora plačati. Nobenega denarja nisem dobil, na hitro me je pobožal po glavi, rekel, da sem fajn fant in lahko sem si nataknil kapo za pot proti domu. Tako sva bila naprej lačna in mama si je sposojala moko in jajca pri sosedih v bloku.

Nekega večera, ko sva z materjo sedela v kuhinji pri večerji, ki jo je napraskala iz hladilnika ali si

ponovno kaj sposedila od sosede, se je v vratih zaslišal ključ. Oče je mirno vstopil, zavil v kopalnico z vrečo umazanega perila in vse skupaj stresel v to namenjen koš in se mirno usedel na svoj stol v kuhinji. Zmanjkalo mu je relativno čistih gat, saj pral ni nikoli. V trenutku je dobil večerjo, mama se je sukala po kuhinji kot baletka. Tudi besede nista spregovorila. Naslednje jutro je šel že zgodaj na vikend. Na kuhinjski mizi je ležalo nekaj tisočakov. In tako se je ponavljalo cela leta, neprestano. O kvalitetnih medosebnih odnosih me nista mogla naučiti kaj dobrega, bi rekel.

Veliko je dal na svoj izmišljen ugled. Bil je upokojen direktor podjetja, vedno smo imeli Audija, bil je izdelovalec domače umetne obrti in vsako nedeljo smo šli na obvezen sprehod v Tivoli. Kadar se je pri odhodu obiral toliko časa, da sva z mamo stala pred hišo, kjer smo takrat še imeli najemniško stanovanje, je povsem znorel. Kaj bodo rekli ljudje! In potem smo vseeno šli na ta sprehod, ki sem ga sovražil. Oče je poznal ogromno ljudi, rekel ji je znanci, ker prijateljev skoraj nismo imeli. Z vsakim se je ustavil in klepetal dolge minute. Grozno je to, da tudi sam poznam veliko ljudi in jih pozdravljam. Mojo sopotnico in ljubezen to vsekakor vsaj malo moti, vendar srčno upam, da nisem kot moj oče. Po selitvi iz Rožne doline nismo več hodili na sprehode. Očetu je bilo stanovanje tesno in cele dneve je bil na »vikendu«, ker je delal.

Dvakrat sem na tem sprehodih, ko smo v resnici stali nekje na Jakopičevem sprehajališču in sem lahko s čevljem risal črte v pesek, pobegnil. Prvič sem šel sam na Rožnik in me ni bilo dve uri, da so bili že precej iz sebe. Drugič sploh niso opazili, da sem izginil, ker so se pogovarjali. Šel sem peš do našega vikenda, kjer sta takrat v tisti stari hiši še živela dedek in babica. To je bilo 12 kilometrov in naredil sem jih v kakšnih štirih urah. V temi sem potrkal pri njima in ker nista imela telefona, me je dedek trdno prijel za roko in sva šla na pošto. Tam je klical moje starše in me dal na šestko. Pri Drami je čakala jezna mama. En teden nisem sem gledati risank na takrat čudežno delujočem televizorju. Nihče me ni vprašal, zakaj sem to storil.

Oče je znal res delati lepe izdelke iz lesa, vendar je tudi rad goljufal. Izrazito se je vrgel v zgodovino slovenskega pipca, malega nožička, ki so ga fantje nosili v žepu, da so si priostri palico, odrezali košček klobase ter se včasih tudi z njimi nožkali in porezali. Slovenija ima ogromno imen za tega pipca in oče je trdil, da jih sam dela v skladu s tradicijo. V resnici jih je kupoval od trgovca v Celovcu na debelo in jih zavite v krpo švercal v škatli z orodjem našega avta. Na štantu je vedno trdil, kako jih dela sam, na skrivaj pa se je norčeval iz neumnih ljudi, ki mu nasedajo. Pipci so šli dobro v prodajo, pravzaprav veliko bolje kot njegovi originalni izdelki, kaj šele prti in prtčki moje mame, ki res niso bili nič posebnega. Povprečno delo priučene šivilje, ki je uporabljala kroje iz Burde.

Na splošno smo vzdrževali ugled in bili pogosto v Avstriji po nakupih. Pri nas je bil Nesquick, Milka in imel sem čigumije Brooklyn. Pralni prašek je bil avstrijski in vse drugo tudi, ker smo kupovali v Hoferju. Včasih smo šli skupaj in včasih je šel oče sam. Celovec je bil zame magično mesto, ker je v neki ulici bila Lego trgovina in res sem si lahko vsakič nekaj izbral. Enkrat pa je šel sam po zalogo svojih pipcev in sem ga pričakal na našem dvorišču, pred garažo. Iz prtljažnika je oče privlekel ogromno škatlo Lego. Bil je srednjeveški grad in dobil sem ga nekaj tednov pred novim letom.

Mogoče sem bil takrat srečen? Tudi zdaj gledam mimo računalnika na lego figurico, ki jo je moja sopotnica in ljubezen prinesla kot darilo iz Legolanda. Igrač mi ni manjkalo, nisem pa imel družbe. Igral sem se sam, s svojo domišljijo in kasneje bral knjige.

Mojo resnično vzgojo je prevzela naša verjetno res edina prava družinska prijateljica, ki je živela v Šiški. Imela je že odrasla otoka, bila pa je vdova. Njeno stanovanje je bilo lepo, imela je več sob in vedno delujoč televizor. Bila je ljubeča, dobra sogovornica in dobra kuharica. Kot mlado dekle se je iz Srbije poročila v Slovenijo, kjer sta bila njen pokojni mož in moj oče sodelavca. Pogosto sem bil pri njej cele tedne, kadar sta starša šla na kakšne sejme po Sloveniji in sem moral hoditi v šolo. Tam mi je bilo lepo, igrala sva karte, gledala televizijo ali se pogovarjala. Nekega dne mi je rekla, da si lahko izberem strip v trafiki po lastni izbiri. Nekaj me je potegnilo do rdeče naslovnice in dobil sem svojega prvega Alana Forda. Naučila me je cirilico in tekoče sem govoril srbsko. Zato tudi Alan Ford ni bil problem, čeprav seveda v hrvaščini. Takrat to ni bilo tako pomembno. Zdaj je že nekaj let tudi ona pokojna. Nikoli se nisem poslovil od nje, izgubila sva se na poti, vendar sem ji hvaležen za vtis toplega doma in trdnega objema. Bila je velika ženska velikega srca. Mogoče bi brez nje postal psihopat?

Njen sin je bil moj največji vzornik. Seveda takrat že študent strojništva. Igral je saksofon in je imel po ameriških meritvah 100-odstotni posluh. Imel je bend, bil je visok skoraj dva metra. Smejal se je glasno in bil je res lep moški. Punce so norele za visokim saksofonistom, on se je smejal. Mene je učil trikov življenja, govoril o dekletih, ljubezni in namigoval na seks. Neznosno me je bilo sram in točno toliko me je tudi privlačilo. Bil je povsem edini odrasli človek, ki je z menoj brcal žogo, ko sva igrala nogomet. Kadar je prišel k nam na obisk, sem norel do onemoglosti. Velike jazz zasedbe so ga vabile v ZDA, vendar je takrat spoznal visoko in temnolaso lepoticco iz ugledne ljubljanske družine. Kmalu sta načrtovala poroko. Bil sem trdno prepričan, da bom šel, vendar me je Sašo nekega dne resno posadil in mi rekel: »Matic, pogrebi in poroke niso za otroke! Nisi povabljen.« Grozno sem mu zameril in res sva se tudi po njegovem zakonu oddaljila, dobil je svoja dvojčka, se zaposlil v banki. Zadnjič sem ga videl v Kazinoju Kongo na neki poslovni zabavi, kjer sva oba prišla po službeni dolžnosti. Spremenil se je in hkrati se ni. Las je imel malo, še vedno pa najlepši nasmeh na svetu in svoja skoraj dva metra. Moj srbski prijatelj je kmalu umrl, zvečer se je usedel v fotelj in zaspal za vedno. Nikoli več ne bova brcala žoge in zdaj ne morem zadržati solz. Nikoli mu nisem povedal, kaj mi je dal. Mogoče tudi zaradi njega nisem psihopat.

Moj oče je bil učitelj plavanja in smučanja. Niti plavanja niti smučanja me ni naučil. Mislim, da je svoje ambicije pokuril pri mojem veliko starejšem polbratu. Na smuči, srebrne RC-04, me je postavil samo enkrat in mi dal navodilo, da naj se spustim. To sem na Zaplani storil in zavil v potok, ki ga je prekrivala tanka ledena skorja. Potopil sem se, zajel s pancarji hladno vodo in smo šli domov. Naslednje leto smo smuči in opremo prodali na sejmu rabljene robe. Smučarsko šolo v naravi sem prešprical tako, da sem večer prej zbolel in potem gledal olimpijske igre v Sarajevu. Tako sem se rešil sramote, da sin smučarskega delavca in učitelja ne zna smučati.

Glede plavanja pa je bilo tako, da se je obetala šola v naravi v Savudrijo in sem bil še vedno neplavalec. Moj kolerični in tečni dedek se je vzel toliko skupaj, da me je dva tedna pred odhodom v Novigradu en dan učil žabico in sem recimo znal. Oče je medtem na plaži rezljal svoje lesene izdelke, ker njemu se je zdelo morje izguba časa, ko človek lahko dela. Na dan preizkusa, na pomolu v Savudriji, sem se pogumno vrgel v vodo in delal zamahe tako dobro, da so me dali v 6. skupino. Izognil sem se sramotni 8. skupini (neplavalci). Očitno sem se dobro naučil blefirati. Vendar ne dovolj dobro. Že naslednji dan je plavalni učitelj ugotovil, da sem resnično neplavalec, ki zgolj nakazuje gibe in me prestavil v zadnjo skupino. En teden smo stali do kolen v plitvini in se učili začetkov. Prva in druga skupina pogumnih sta se učili skakanja na glavo s pomola. Zameril sem vsem to, najbolj učitelju plavanja, ki me je spregledal, in zaprisegel sem maščevanje.

Zadnji dan je bilo tekmovanje za delfinčke, seveda. Razdeljeni smo bili v tri skupine: najboljši, torej prvi in drugi skupaj, potem od 3 do 5, in nazadnje 6, 7 in neplavalci. Še zdaj vem, da smo plavali v parih, do boje in nazaj, učitelji so merili čas. Moj soplavalec je bil malo preobilen Primož z močno dioptrijo. Fajn dečko, ki sva se potem vedno dobro razumela in bila celo dve leti soseda v bloku na Ferentovem vrtu. Zbral sem jezo in se zagnal. Primoža bom že prehitel! Prehitel sem njega in tudi vse druge, ker sem zmagal v kategoriji luzerjev. Oče ni imel prav, da nisem za šport. Bronastega delfinčka imam še vedno nekje v škatli.

V resnici sem zelo tekmovalen in tudi motorično spreten, če imam pravo motivacijo. Še zdaj včasih sanjam, da če si ne bi poškodoval ledvice pri 14 letih, bi nadaljeval s treningom rokometa in enkrat igral ob boku mojemu vrstniku Romanu Pungartniku Pungiju, ki sem ga vedno cenil. No, ni se tako obrnilo. Na šolskem treningu sem tekel v kontranapad po svojem desnem krilu, vrgel žogo, ki jo je golman Tomaž obranil tako, da je skakljala po šestmetrskem. Vrgel sem se, da bi žogo boksnil v gol, Tomaž pa je šel s kolenom naprej in me zadel pod rebri. Bolelo je svinjsko in poscal sem kri. Počil sem ledvico. Še zdaj se na ultrazvoku vidi brazgotina in po tednu dni v bolnici so mi svetovali, da bolje, če ne treniram več. Mislim, da tako nadarjen nisem bil, pa tudi samo 181 centimetrov visok. Čeprav, zadnjič sem z navdušenjem v Zlatorogu gledal, kaj dela magični Miha Zarabec, ki je do mene nižji za tri centimetre. Kakorkoli, potem je prišla gimnazija ter glasba, družba, alkohol in trava. V resnici ne bi treniral, če sem iskren. Odkar Slovan ni kaj prida, sem za Celje. Enkrat za Cele, vedno za Cele!

Oče me je udaril samo dvakrat. Bil je mojster psihičnega terorja. Udaril me je pred vsemi na neki poroki, kamor sem pa lahko šel, kjer mi je bilo enostavno dolgčas. Prijatelj Sašo je imel prav, niso poroke za otroke. Ker sem bil očetu moteč, ko je govoril zgodbice, me je udaril čez obraz. Potem sem pobegnil iz gostilne ven iz sušil solze in hladil rdeče lice na jesenskem vetru. Ko sem se vrnil v gostilniško sobo, so se vsi delali, da ni bilo nič. Drugič me je udaril, ker sem se skrival po stanovanju ob obveznem striženju. Strigel me je on, vedno enako grdo, ker za frizerja že ne bomo dajali denarja. Torej sem se mu skrivil in ko me je našel, me je udaril po obrazu. Od takrat imam malo čuden nos in težje diham na desno nosnico. Nihče ni razumel, da je moja frizura predmet posmeha celemu

razredu, ker sem bil videti kot Jim Carrey v Dumb & Dumber. Tega takrat še ni bilo, torej sem bil postrizen na kahlo. Za mojo samozavest je bilo to precej porazno.

Bil je škrt in zamerljiv človek. Ne vem, ali je tak postal po izkušnji vojne in taborišča. Doma nam je prepovedal, da kupujemo toaletni papir in pisarniški papir. Oboje je kradel v svoji bivši službi, kjer se je redno enkrat na teden oglasil kot upokojenec in bivši direktor. Iz omar je izmaknil paket belega A4 papirja in iz stranišča zvitke Palome. Oboje je stlačil v svojo veliko aktovko, brez katere ni šel nikoli v mesto. Strah me je bilo, da ga bo enkrat dobil varnostnik in bomo vsi doživeli sramoto. Mislim, da je največjo zamero gojil do svojega brata Milana, ki je izhajala iz let 1927 do 1929, ko so živeli v Zagrebu. Mojemu očetu je moj ded kupil novo šolsko usnjeno aktovko in starejši brat mu jo je zanalašč zabrisal po šodru, da se je že prvi dan opraskala. Tega mu do smrti Milana ni oprostil in mi je vedno znova ponavljal, kaj mu je brat naredil. Skoraj 60 let.

Moj stric Milan je bil povsem drugačen človek. Med vojno je bil eden izmed rešenih tistega vlaka pri Verdu, ki so ga napadli partizani. Peljali so ga v Gonars, vendar se je tam rešil in postal visok oficir OZNE. Počel je grozne stvari med vojno, vendar ga imam v spominu kot toplega in zanimivega človeka. Ker se z očetom nista razumela in ker večinoma ni živel v Ljubljani, je le redko prišel. Vedno je pohvalil grozno kuhinjo moje mame in ona je iz predala privlekla kratke tanke cigare, ki jih je rad kadil. Takrat je celo oče pustil, da se je v našem kuhinjskem kotu kadilo in stric je dišal po tobaku. Zdi se mi, da me je imel rad in je veliko prezgodaj umrl. To že veste, da sem na njegovem pogrebu jokal kot dež. Za sabo je pustil knjige, ker je bil vojni pisatelj. Eno imam doma, ker sem jo našel v antikvariatu. V njej med vedno presune poglavje, ko ljubeče opisuje svojega bratca, mojega očeta. Kako ga je v partizanih skrbelo za njega in njegovo mlado družino, saj je bil moj polbrat rojen med vojno. Oče te ljubezni ni nikoli vračal, brata je mrzil in mu zameril tisto aktovko, ki je v neki prašni ulici Zagreba letela po pesku.

Zadnje tedne opažam, da očetove stare fotografije krožijo po internetu. Bil je res spreten fotograf, imel je oko za trenutke in fotoaparati so ga nosili skoraj vedno s seboj v tisti aktovki. Meni ni pustil, da bi se jih dotaknil, saj je imel več aparatov. Tako me tudi ni naučil fotografiranja, kar je bila škoda, glede na to, da me fotografiranje še zdaj zanima. Samo zdaj to delam na Instagramu, ne s starimi Leicami. Veliko njegovih fotografij časti naravo, Ljubljano in pa šport. Ostal je večni Ljubljčan, ki je znal na pamet vsa stara imena ulic, njegova je bila Herbersteinova ulica. Nikoli ni rekel »Titova ulica« in je odklanjal vsa imena, ki so bila povezana s komunizmom. Doma je imel veliko povedati čez Tita in komuniste, vendar zunaj tega ni govoril. Nekaj njegovih kolegov iz Dachaua je bilo žrtev procesov po vojni in so dobili dolge zaporne kazni ali bili celo ustreljeni kot izdajalci. Najbolj se spomnim arhitekta in slikarja Vlasta Kopača, ki je narisal dachauski tarok. Pogosto sva bila pri njem na obisku v Savskem naselju. Ona sta obujala spomine, jaz sem ju poslušal odprtih ust. Nista se zadrževala pri opisovanju najbolj krutih momentov nacizma in povojnega režima v Jugoslaviji.

Drugače pa je bil oče najbolj srečen v Planici. Spodaj pod letalnico, v ogradi za ugledne VIPovce se je gibal kot maček. Vse je poznal, vse je pozdravil. Pogosto je šel sam v Planico, včasih pa me je vzel

sabo. Da sva bila sama, je bilo v resnici samo enkrat. Čez dan sem gledal trening letalcev, oče je brzel okoli in šokiralo me je, da sploh ni vedel, koliko daleč je letel kdo. Jaz sem imel vse zapisano. Zvečer je imel sprejem v hotelu Larix, midva sva imela sobo v razpadajočem domu na robu Kranjske gore. Nisem mogel z njim, ker je bilo to za odrasle. Pozabil je, da cel dan nisem jedel, tako da sem nekje izbrskal načeto škatlo Domačice in jo v postelji pojedel ter zaspal. Prišel je sredi noči, ne vem kdaj. Ni me pokril ali zbudil, da bi si umil zobe in preoblek v pižamo. Zjutraj sem se zbudil na vrhu postelje, v žametnih hlačah in puloverju, s prazno škatlo piškotov in trdim vratom. V ustih sem imel kisli okus po na pol predelanem sladkorju. Naslednji dan je bila tekma in bil sem verjetno kar srečen, ker sem tam. Z očetom sva šla prvič na neko tekmo, vendar ga cel dan ni bilo zraven. Mi je pa uredil podpis Mattija Nykaenenna, ki sem go potem še dolgo čuval v dnevniku. Pojma nimam, kje je zdaj. Še zdaj rad gledam skoke in polete, te ljubezni mi ni ubil s svojim odnosom.

Spoznavam, da je veliko potencialov in talentov, ki jih imam po mojem norem očetu. Imel je rad glasbo, opero, hrvaške kancone, jazz in narodno-zabavno. Vendar Verdija, Armstronga, ki ga je slišal v živo na Gospodarskem razstavišču in Avsenike. Meni je všeč Puccini, Coltrane in Charlie Parker ter sovražim hrvaške žiloreze in narodno-zabavno godbo, ki je pri nas rohnela v petek in svetek. Nekega dne sem gledal skozi okno našega prvega stanovanja, na robu Rožne doline. Opazil sem nekaj dolgolasih bitij na poti v študentsko naselje. Imel sem samo nekaj let in sem zinil: »Lej, tete!«. Poučil me je, da so to strici in sicer umazani hipiji, s katerimi ne smem imeti opravka. Razvoj rocka je mojega očeta obšel, ni se ga dotaknil. Mogoče edino Elvis, vendar potem ni šel več naprej. Odklanjal je moje navdušenje za stari rock, punk in metal. Seveda je tudi težko sprejel, da sem začel kaditi pri 16 letih in pihal kar v svoji sobi. Ker je rad vdiral in težil, sem si s pilo oblikoval lastni ključ in se zaklenil v sobo. Takrat se z užitkom navil Dead Kennedys in ni mogel nič. V gimnaziji štiri leta nisva spregovorila niti besede. Na 40 kvadratnih metrih. Mojo glasbo je zaničeval in drugim trdil, da bom skrenil na slaba pota. Med pisanjem danes ves čas poslušam Norah Jones. Mislim, da bi mu bila všeč.

Delal je na Radiu Slovenija in sicer kot neke vrste komedijant, zabavljač. Govoril je šale in zgodbice ter se družil z legendarnim Ježkom, ki je bil od očeta sicer starejši 5 let. Oče se je rad pohvalil, da ju družiti to, da sta rojena točno na isti dan, zato imata podoben talent. Šal je res vedel ogromno in si jih zapisoval. V družbi je bil vedno motor zabave, centralna figura, ki je lahko, kadar je bil v formi, iz glave govoril dve ali tri ure vice. Ljudje so vedno mislili, kako krasen človek je, ker niso živeli z njim. Mislim, da še zdaj del moje velike družine ne govori z menoj, ker mi resnica pomeni več kot ugled, puhlice in malomeščanska dvoličnost, s katero je bil okužen. To, da sem bil sprejet na avdiciji za radijskega voditelja in delal kasneje na raznih radijskih postajah in televizijah, mu ni pomenilo nič. Mislim, da me oče ni nikoli videl drugače kot nebodigatreba, ki dela gužvo. Na smrtni postelji me je najprej zamenjal za polbrata in se potem sicer ves dementen spomnil, kdo sem. Pustil sem mu poročno sliko na omarici, kjer sva z Jernejo vsaj toliko srečna kot sva danes. Mislim, da on ni bil nikoli res srečen. Letos bi bil star 100 let.

Rad je imel boks, častil je Joea Louisa in tudi jaz sem navijal za Mateja Parlova. Oče je imel izredno

močne roke, znal je hitro in močno udariti. Kot mladenič in Sokol se je po Ljubljani pretepal s klerikalnimi Orli. Sam je bil neke vrste liberalni panslovan, pa še to ne. No, vsekakor so se mlatili v tistih časih precej. Tudi kot starejši moški, kot moj oče in mož, se je občasno kje stepel. Ali, kot je on rekel – on se ne tepe, on udari enkrat in je konec. Kar je tudi večinoma bilo res. Tudi meni je pokazal svoji močni roki in vedno ponovil isti stavek: »Izberi Matic, v desnici so Žale, v levici pa špital.« Pa, kot sem napisal, me udaril zgolj dvakrat. Druge pa je znal udariti. Neko nedeljo smo šli družinsko z našo srbsko prijateljico in njeno odraslo hčerko na izlet v Ribnico na semenj. V nekem trenutku smo sedeli tam za mizami, pilo se je veliko okoli nas in hčerka prijateljice me je odpeljala, da greva malo pogledati štante. Ko sva se čez pol ure vrnila, je bila grobna tišina. Za mizo sta sedeli prestrašeni moja mama in prijateljica sami, očeta ni bilo. Nekaj metrov stran so oživljali nekega lokalnega možakarja. Oče je pobegnil. Zgodilo se je, da ta neznani moški želel zaprositi za ples mojo mamo in ga je oče nokautiral. Nikoli več nismo šli v Ribnico.

Alkohol je sovražil in je redko spil kozarec. To niti ni čudno, saj je ded, njegov oče, zapil skoraj celotno premoženje revne družine in jih večkrat prignal na rob bankrota. Ko je so imeli v najemu gostilno, je bil ded svoj najboljši gost in spil vso zalogo vina in šnopsa. Seveda pa preživel svojo garaško ženo, mojo staro mamo, in pri 90 letih pijan padel s kolesa v Ljubljani, si zlomil kolk in umrl. Tudi moj oče je umrl, star 90 let. Ni pa pil. Nikoli ni bil pijan in črtil je to, da sem začel pri 16 kaditi in piti. Nihče nikoli ni izvedel za travo, ki sem jo kadil redno tri leta. Verjetno bi rekel, da sem narkoman.

Nikoli mi ni povedal, kako je res umrla njegova prva žena, mati mojega polbrata. Vem, da je storila samomor in zelo verjetno jo je našel polbrat. Ali je šla na vrv zato, ker jo je varal z mojo materjo? Zato, ker je šle njun zakon, ki se je začel leta 1941, v franže? Nič tega ne vem in tudi ne bom izvedel. Z mojim polbratom nimava odnosa, česar tudi ne želim. S starim in napornim pijancem ne želim stika. Tako ne bom nikoli izvedel. Mislim, da s tem lahko živim do konca svojih dni.

Kaj pa mati porečete? Moja mati je bila nerazgledana in h krivdi nagnjena ženska iz družine koleričnega komuniste, ki je celo družino držal v šahu s svojimi izbruhi krutosti in besa. O njenem razmišljanju ali početju nimam nobenega mnenja. Zdaj se spomnim samo tega, da me je pozabila ob povratku iz tiste plavalne šole v naravi. Pred Majdo Vrhovnik sem sam sedel na kovčku, razredničarka je preverila večkrat, če je vse v redu. In s stisnjenimi zobmi sem ji zagotovil, da ja. Zato je šla. Mati je prišla kakšno uro kasneje. Pozabila je. Doma mi je potem naredila piščančja prsa in pire krompir. Spomnim se tega, mogoče sem tudi jaz zamerljiv?

Upam in skoraj molim, da ne bom postal kopija mojih staršev. Včasih se zalotim pri vedenjih, ker postajal oče in me je groza. In vem, da so nekatere zadeve koristne, da ne zavržem vsega. V tem trenutku me je prešinila edina dobra misel na mamo. Ko sem čakal na težko operacijo čeljusti zaradi genetske napake pri zobeh in sem odšteval zadnje živčne dni, mi je rekla: »Čez ta most boš šel, ko prideš do njega.« Ne sekiraj se na zalogo. In tega nasveta se pa res držim.

Zdaj je jutro in zgodba je končana. Moram se pobriti, da bom tudi v nedeljo urejen moški. Seveda s

klasično britvijo in peno s čopiča merjaščevih dlak, ker samo te so dobre. Uporabil bom očetovo znamko kolonjske vode Tabac original, ki sem jo vedno sovražil, saj je po njej dišal, ko je prišel k meni in je bilo hudo na vse druge načine, za opisovanje katerih danes ni prostora in ne časa. Tako se na nek način zdravim demonov svoje preteklosti. Mislim, da mi kar gre.